

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. С.Б. Белединская; Курс общей теории перевода [2010, 126, 2306]
2. Computers and Automation [1954, №2]
3. Arthur Conan Doyle; Adventures of Sherlock Holmes Chapter 3 "A Case of Identity" [1892, 656, 3136]
4. Brian Nelson, Brigid Maher; Perspectives on Literature and Translation [2016, 876, 2446]

ӘОЖ 82-1/-9

<https://doi.org/10.53355/i9491-8329-9902-f>

**ФОЛЬКЛОРДЫ ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ
ОЙ-ӨРІСІНЕ ӘСЕРІ**

Қыдырханова А., 1-курс магистранты

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: almira.kydyrkhanova@mail.ru

Мақалада қазақ әдебиетіндегі фольклордың алатын орны мен оны оқытуда қолданылатын инновациялық технологиялардың түрлері қарастырылды.

Тірек сөздер: фольклорды оқыту, инновациялық технологиялар, педагогикалық технологиялар

В статье рассмотрено место фольклора в казахской литературе и виды инновационных технологий, используемых в его преподавании.

Ключевые слова: фольклорное обучение, инновационные технологии, педагогические технологии.

The article examines the place of folklore in Kazakh literature and the types of innovative technologies used in its teaching.

Keywords: folklore education, innovative technologies, pedagogical technologies.

Ата-бабаларының өмірін, олардың мәдениетін қалпына келтіруге және сақтауға деген ұмтылыс барлық халықтарға тән. Халықтың рухани өмірі тұтас, халық өткен туралы білімсіз өмір сүре алмайды. Халық – жасампаз. Әр халықтың да өз тарихы мен мәдениеті, өз тарихының шежіресі, өз мәдениетінің асылы тәрізді көркем әдебиеті бар. Қазақ халқының біршама мол сақталған әдеби мұрасы – фольклор сан ғасыр сынынан өтіп, халық көкірегінде жатталып, біздің дәуірімізге жеткен ауыз әдебиет мұрасы. Сондықтан да асыл мұрамызды сақтап, ұрпақтан – ұрпаққа жеткізіп, олардың ой – өрісіне жеткізу біздің міндетіміз.

Халықтық әдебиетті зерттеу жалпы халықтың мәдениетін дамытудағы алғашқы және қажетті қадам болып табылады. Бұл алғашқы қадам оқушыларды туған халқының ойлау қабілетімен таныстыруға мүмкіндік береді, ежелгі қазақтардың адам өміріндегі сөздің маңыздылығын ашады, жазбаша әдебиетті саналы қабылдауға дайындалуға көмектеседі. Бастауларға жүгіну мәдениетті дамуда көруге, қалай өмір сүргенін, тіліміз бен мәдениетіміздің алғашқы өкілдері не туралы ойлағанын білуге көмектеседі.

Өкінішке орай, фольклор ғылымын мектепте жеке пән ретінде оқуға мүмкіндік жоқ, сондықтан ауызша халық шығармашылығын зерттеу мұғалімнен мұқият әзірленген сабақ циклін талап етеді, олардың әрқайсысы алдыңғы және кейінгі сабақтармен тығыз байланысты. Бұл байланысты сабақтан сабаққа ғана емес, сыныптан сыныпқа дейін де байқауға болады. Мысалы, мақал – мәтелдерді оқушылар бастауыш сыныптан бастап

менгере бастайды. Бастауыш мектепте оқу бағдарламаларында мақал-мәтелдерді зерттеуге үлкен орын беріледі, менің ойымша, орта мектептегі мұғалімнің міндеті - мақал-мәтелдер қорын сандық түрде кеңейту емес, оларды игеру сапасын арттыру: оларды түсінуге үйрету, оларды сол жерге қолдана білу. Мұғалім оқушының мақал-мәтелдер қорын толықтыруға және оларды әртүрлі өмірлік жағдайларда қолдануға деген қажеттілігін дамытуы керек. Мақал-мәтелдермен жұмыс тек әдебиет сабақтарында ғана емес, сонымен қатар пән бойынша сыныптан тыс жұмыстарда, сонымен қатар қазақ тілі сабақтарында мақал-мәтелдер дидактикалық материал ретінде қолданылады.

Бүгінгі ғылым мен техниканың қарыштап даму заманында мектепте дәстүрлі оқыту технологиясының оқушылардың ғылым негіздерін мемлекеттік стандарт деңгейінде толық меңгеруіне кепілдік берілмей отырғандығы оқушылардың білім жетістіктерінің нәтижелерінен көрінуде. Сондықтан оқу – тәрбие үрдісін жандандырудың қазіргі педтехнологияларын жетілдіріп, оны пән сабақтарын оқытуда тиімді қолдану арқылы білім сапасын жоғарлату үшін басты бағыт – бағдар берілуде.

Бүгінгі таңда мектептерде оқу-тәрбие үрдісінде түрлі инновациялық педагогикалық технологиялардың қолданылып жүргені мәлім. Бұл технологиялардың бәрін бір пән сабақтарында қамту мүмкін емес. Сондықтан, мектептегі әрбір пәнді ұтымды меңгертуде оқыту технологиясын тандап, іріктеу және оны іс – әрекеттік тұрғыда жетілдіру арқылы оқушының әрекеті – технологиясы қабылдауы, оған деген ынтасы, құштарлығына мұғалім тарапынан көңіл бөлінуі тиіс.

«Оқытуды жаңашаландыру – оқу-тәрбие үрдісін даралау, демократияландыру – жаңа тақырыпты оқушылардың өздеріне меңгере алатындай билік беру, ізгілендіру, түрлендіру ұстанымы негізінде оқушылардың шығармашылық қабілет мүмкіндігін терең ашу. Тереңдетіп оқыту бағдарламасында әдебиетті жанымен сүйетін шәкірттерге білімді дайын күйінде бермей, білім, білікті меңгерту, іздену, зерттеу жолдарын негіздеу, теориялық білім мен практикалық жұмысты терең білім негізінде, әрі жан-жақты шығармашылық қабілетін дамыту мақсаты қойылады» [1, 114].

Жалпы, білім берудің мақсаты – терең білімнің, кәсіби дағдылардың негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін-өзі дамытудағы адамгершілік тұрғысынан жауапты шешімдерді қабылдауға қабілетті деке тұлғаны қалыптастыру, ақпаратты технологияны терең меңгерген, жылдам өзгеріп жататын бүгінгі заманға лайықты, жаңашыл тұлғаны қалыптастыру. Қазақ әдебиеті сабағында фольклорды оқыту үдерісінде заманауи технологияларды пайдалану оқушылардың жаңа тілдік материалды меңгеруі кезіндегі оқу-танымдық әрекетін белсендіруге, пәнге қызығушылығын арттыруға мүмкіндік туғызады. Сонымен қатар, жаңа ақпараттық технология құралдарын ұсынылып отырған материалға жоғары деңгейдегі өрнекілік ретінде пайдалануға мүмкіндік береді, оқыту үдерісіне алуан түрлі жаттығуларды енгізу мүмкіндігін кеңейтеді, үздіксіз қарым-қатынас барысында оқу үдерісінің жандануын қамтамасыз ете алады. Осының барлығы оқушылардың оқытылатын материалға жағымды қарым-қатынасының қалыптасуына мүмкіндік береді, ой-өрісіне әсер ете алады.

Қазіргі уақытта қоғам өзінің басымдықтарын, сабақ өткізу технологиясын, білім беру жүйесін өзгертті, сондықтан қосымша білім беруде сабақ өткізу кезінде заманауи білім беру технологияларын пайдалану қажет. Жаңа түсінікте педагогикалық технология тек техникалық оқыту құралдарын немесе компьютерлерді қолдану ғана емес, сонымен қатар әдістер мен материалдарды жобалау және қолдану арқылы білім беру тиімділігін арттыратын факторларды талдау арқылы оқу процесін оңтайландыру принциптерін анықтау және әдістерін жасау болып табылады. Біздің қоғамда болып жатқан терең өзгерістер, жаңа әлеуметтік саясат жоғары оқу орындары мен мектептердегі және қосымша білім берудегі білім беру процесін байыпты қайта қарауды, туындайтын қайшылықтарды анықтауды, оларды еңсеру жолдарын іздеуді, жаңа тұжырымдамалық тәсілдерді талап етеді.

Мұғалімнің технологиялық шығармашылығы жаңа құбылыс емес. Әр техникада әрдайым технология элементтері болады. Бірақ бүгінде педагогикалық технологиялар көп

колданылады. Олардың арасынан тиімді технологияны пайдалану, қажеттісін таңдау педагогтің шеберлігін көрсетеді. Себебі, кез-келген технология, ең алдымен, жоспарланған нәтижеге қалай қол жеткізуге болады деген сұраққа жауап береді.

В.П.Беспалько «Слагаемые педагогической технологии» еңбегінде «Педагогикалық технология – бұл тақырыпты барынша дамыту мақсатында педагог оқушы жастармен өзара қарым-қатынас жасау процесінде ықпал ету сипатына ғылыми негізделген таңдау. Педагогикалық технология – бұл білім беру теориясы мен әдістемесі және тәрбие практикасының әдіс-тәсілдер бойынша терең байқалатын, мұғалім мен оқушының жеке басының әр түрлі ерекшеліктеріне байланысты дараланған проекциясы» деген анықтаманы ұсынады [2, 169].

“Инновация” ұғымын қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Мысалы, Э.Раджерс инновацияны былайша түсіндіреді: “Инновация- нақтылы бір адамға жаңа болып табылатын идея”. Майлс “Инновация – арнайы жаңа өзгеріс. Біз одан жүйелі міндеттеріміздің жүзеге асуын, шешімдерін күтеміз», – дейді. «Инновация» ұғымының (латынша *inovatis*) аудармасы жаңалық, жаңаша, жаңалықты енгізу деген мағынаны білдіреді.

Қазақстанда ең алғаш «Инновация» ұғымына қазақ тілінде анықтама берген ғалым Немеребай Нұрахметов. Ол “Инновация, инновациялық үрдіс деп отырғанымыз – білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызметі” деген анықтаманы ұсынады. Н.Нұрахметов “Инновация” білімнің мазмұнында, әдістемеде, технологияда, оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыруда, мектеп жүйесін басқаруда көрініс табады деп қарастырып, өзінің жіктемесінде инновацияны, қайта жаңарту кеңістігін бірнеше түрге бөледі: жеке түрі (жеке – дара, бір-бірімен байланыспаған); модульдік түрі (жеке – дара кешені, бір-бірімен байланысқан); жүйелі түрі (мектепті толық қамтитын).

Инновациялық педагогикалық технологиялар бір – бірімен өзара байланысты, өзара тәуелді және ашықтық, адалдық, ізгілік, жанашырлық, өзара көмек сияқты құндылықтарды тәрбиелеуге бағытталған, сонымен қатар, әр оқушының жеке ерекшеліктеріне сәйкес білім беру қажеттіліктерін қамтамасыз ететін белгілі бір дидактикалық жүйені құрайды.

Жалпы инновацияны модификациялық, комбинаторлық, радикалдық деп үш түрге бөлуге болады. Модификациялық инновация – бұл бұрын қолда барды дамытумен, түрін өзгертумен айналысу. Бұған дәстүрлі оқыту кезеңінен оқытылып келе жатқан ертегі, айтыс секілді фольклорлық жанрлар мысал бола алады. Комбинаторлық модификация – бұрын пайдаланылмаған, белгілі әдістеме элементтерін жаңаша құрастыру. Бұған пәндерді оқытудың қазіргі кездегі әдістемесі дәлел. Радикалдық инновация – білімге мемлекеттік стандарттарды енгізу жатады. Мемлекеттік стандарт білім беруде, негізінен, мөлшерлерді, параметрлерді, деңгейлік және сапалы оқытудың көрсеткіштерін қалыптастырады.

Білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар:

- дамыта отырып оқыту әдістемесі (Л. Занков) ;
- оза отырып оқыту (С.Лысенкова);
- іс-әрекетті бағалау (Ш. Амонашвили);
- тірек — схема және тірек конспектілері арқылы оқыту (В. Шаталов);
- саралап оқыту;
- деңгейлік тапсырмалар арқылы дамыта оқыту;
- модульдік оқыту (М. Жанпейісованың);

- Сын тұрғысынан ойлау технологиясы [3, 12]. Бұл аталған инновациялық технологияларды қазақ фольклорын оқытуда пайдалану педагогтің қойған мақсатына, нәтижесіне әсер ететіні анық.

Жаңа технология жүйесінде проблемалық және іскерлік ойын арқылы оқытудың да маңызы зор. Оқушылар әр түрлі проблемаларды талдайды, оның шешу жолдарын іздейді. Мұндай сабақтар оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытады, пәнге қызығуын арттырады, өмірде кездесетін түрлі қиындықтарды жеңуге тәрбиелейді.

Саралап оқыту – оқушының туа біткен ақыл – ой қабілетінің жеке дамуының жан – жақтылығына негізделінген білім беру жүйесі. Барлық педагогикалық жүйе құрам бөліктерінде инновация (жаңашылдық) үрдісі іске асу үшін төмендегідей жұмыстар істелінуі тиіс. Біріншіден, оқытудың дәстүрлі емес сабақ түрлері мен жаңа әдіс-тәсілдерін қолдану. Екіншіден, оқушылардың ойлау қабілетін, жаңалықтарды тез қабылдауын қалыптастыру мен жаңалықтарды өмірде қолдана білуді үйрету.

Бұл әдістер мұғалімнің «дәстүрлі емес тапсырма түрлерін ізденудің объектісі» ретінде қоюы, «жекеліктен жалпыны тауып шығару», «қалыптасуы тиіс», «әрекеттің жалпы моделін құру», «аналогтарды пайдалану», «объектінің жаңа қызметін көру», т. б. сияқты оқушыларды шығармашылық ізденіске жетектейтін іс – әрекетке қосатын, оқушыны «өз ерекшелігі оқыту барысында өзгеріп, жаңа кескінге алмасып отыратындығы ақиқат екенін еске салады. Оқыту бұл жағдайда абстрактіден қарапайымға қарай түзіледі деген пікір айтады. Бұған соңғы уақытта көз жете бастаған сияқты. Кейінгі жылдары инновациялы 0 технологиялар арқылы оқыту педагогика ғылымдарының келелі мәселесіне айналды.

Қорыта келгенде, кез-келген педагогикалық технология философиялық негізде қаралады. Сондықтан, бірінші кезекте, білім әлеміне еніп жатқан инновациялық технологияларды реттеу, жүйелеу және сұрыптау қажет. Білім беру жүйесіндегі инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану арқылы оқу материалдарын оқытуды бір жүйелілікпен үздіксіз жүргізу, оқу-тәрбие үрдісінде оқытуда пәнаралық байланыстардың болуын қарастыру. Педагог жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану барысында өзін-өзі дамытады және қалыптастырады. Еліміздің ертеңі бүгінгі ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында. Сол себепті баланың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту, баланың өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту, баланың танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту, әр оқушының дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу, оқу үрдісін оқушының сезінуі, адамгершілікке, креативтілікке тәрбиелеу бүгінгі ұстаздардың басты міндеті.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Абдрахманова К. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. «Әдебиет сабағында оқушы ойын дамыту» - 2008 ж. - № 6.
2. Беспалько В.П. «Слагаемые педагогической технологии» — М.: Педагогика, 1989. – 192с.
3. Ізденіс және даму перспективалары. Әдістемелік оқу құралы. Алматы, 2016 жыл.

ӘОЖ 378

<https://doi.org/10.53355/g1801-1471-5367-b>

КЕЙС-СТАДИ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Медеубаева К.Т., п.ғ.к., қауымд. проф.м.а.

Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы қаласы

Мақалада ЖОО-да білім беру процесінде кейс-стади технологиясын қолданудың педагогикалық маңызы туралы айтылған және нақты мысалдармен дәлелденген.

Тірек сөздер: кейс-стади, кейс технологиясы, педагогикалық процесс, біріккен іс-әрекет рефлексиясы

В статье рассказывается о педагогической значимости применения технологии кейс-стади в образовательном процессе в вузе и доказывается на конкретных примерах.

Ключевые слова: кейс-стади, кейс-технология, педагогический процесс, рефлексия совместной деятельности